

Петро Опанащук
(м. Житомир)

**ГАЗЕТА «ВІЛЬНА УКРАЇНА» ЯК ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІВ У ПЕТЕРБУРЗІ
(ЛЮТИЙ – ЧЕРВЕНЬ 1906 Р.)**

Проголошення царським Маніфестом 17 жовтня 1905 р. громадянських свобод у Російській імперії відкрило широкі перспективи перед демократично налаштованою інтелігенцією, передусім, у царині публіцистики. Українська національна еліта прагнула максимально ефективно використати друковане слово з метою досягнення своїх політичних цілей не лише на території України, але й у столиці Російської імперії – Петербурзі.

23 листопада 1905 р. український письменник та громадсько-політичний діяч А.Шабленко звернувся із заявою на ім'я міністра внутрішніх справ П.Дурново про плани з 1 січня 1906 р. видавати у столиці українською мовою літературно-політичний та популярно-науковий щомісячний журнал соціально-демократичного спрямування «Вільна Україна». Дозвіл було отримано, після чого розпочалась активна робота з підготовки перших номерів видання [4, с. 186, 187].

Перші два спарені номери «Вільної України» побачили світ у лютому 1906 р. Програму журналу у вступній редакційній статті було визначено так: «Ми освітимо жорстокий визиск капіталістами робітників... Покажемо неминучість класової боротьби, котра мусить закінчитися революційним переходом фабрик, заводів, земель у розпорядок працюючих мас» [6]. Актуальність цих гасел, обстоювання інтересів українців та українського робітничого прошарку суспільства сприяли тому, що на одному із засідань ЦК УСДРП було прийняте рішення перетворити «Вільну Україну» на центральний друкований орган українських соціал-демократів. У зв'язку із цим редагування журналу поступово перейшло до рук лідерів УСДРП М.Порша та С.Петлюри, а також іще одного активного діяча соціал-демократичної партії П.Понятенка [5, с. 281].

У журналі діяв відділ хроніки та внутрішнього огляду, увага приділялася висвітленню подій закордонного життя, друкувалися статті на актуальні суспільно-політичні теми. Зокрема, в першому ж номері журналу було опубліковано огляди П.Стебницького (псевдонім П.Смуток) «Краєва автономія України» та К.Арабажина (криптонім К. Не-я.) «Дещо про націоналізм та соціалізм», які містили різні погляди на вирішення національного питання в Україні. Зокрема, П.Стебницький у своїй статті неодноразово назвав майбутні автономні утворення «країнами». Така постановка питання спричинила полеміку з даного приводу в наступних номерах журналу з російськими соціал-демократами, які звинуватили УСДРП в «буржуазному націоналізмі». Врешті-решт, редакція журналу в особі М.Порша (криптонім М. П.) у статті «Автономія України в світлі

«соціал-демократичної» критики» відмежувалася від викладених у попередніх публікаціях поглядів на українську автономію. Поряд із тим, автор публікації поставив питання про вироблення юридичних гарантій для вільного культурного, економічного і політичного розвитку націй, які були включені до складу Російської імперії [1, с. 94; 3, с. 70; 4, с. 187-188].

Підсумовуючи здобутки видавців журналу у висвітленні питань суспільно-політичного життя, Д.Дорошенко зазначав: «Заслугою молодих публіцистів «Вільної України» було те, що вони порушили справу автономії України, угрунтованої на соціально-економічних потребах українських робочих мас, виясняючи національне питання в програмі й тактиці соціал-демократії» [2, с. 8]. У той же час І.Франко закликав видавців часопису бути, в першу чергу, українцями, а вже потім – соціал-демократами. Також він звертав увагу на доцільність перетворення цього друкованого органу із партійного на загальнонаціональний [7].

Окрім статей на соціально-політичну тематику у «Вільній Україні» значне місце посідали поетичні добірки та проза – друкувалися твори М.Чернявського, Лесі Українки, В.Стефаника, О.Кобилянської, В.Винниченка та інших українських письменників.

Покажемо є той факт, що протягом п'яти місяців із шести випусків часопису половина (третій, а також спарені п'ятий і шостий номери) за рішенням цензурних органів були конфісковані й знищені. У червні 1906 р. на шостому номері журнал було остаточно заборонено й закрито. Зі сторінок щоденної київської газети «Громадська думка» редакційний колектив «Вільної України» висловив сподівання на поновлення видання в майбутньому, однак цим сподіванням так і не судилося здійснитися [3, с. 70].

Отже, газета «Вільна Україна» стала важливим осередком українського національного життя в Петербурзі у роки першої російської революції. Її редакційному колективу вдалося згуртувати навколо себе широке коло представників тогочасної прогресивної інтелігенції. Незважаючи на недовговічність видання, його існування заклало потужний фундамент для подальшого організаційного зміцнення українського національного руху.

Література:

1. Головченко В. Від «Самостійної України» до Союзу Визволення України. Нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. / Володимир Головченко. – Х.: Видавничо-поліграфічна фірма «Майдан», 1996. – 191 с.
2. Дорошенко Д. Україна в 1906 р. / Д. Дорошенко // Україна. – 1907. – Т. 1. – Кн. 1. – Ч. 2. – С. 1-29.
3. Животко А. Нариси історії української преси / Аркадій Животко. – Подєбради, 1937. – 112 с.
4. Заводовський А. Зародження та діяльність періодичних видань РУП-УСДРП на початку ХХ ст. / А.Заводовський // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – Випуск ІІ. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 180-201.
5. Заводовський А. А. Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку ХХ ст.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Анатолій Анатолійович Заводовський. – К., 2006. – 201 с.
6. Петров Г. Голос поета-робітника / Г. Петров // Червоний Промінь. – 1972. – 1 лютого.

7. Франко І. Огляд української літератури у 1906 р. / І. Франко // Рада. – 1907. – 14 січ., 16 січ.